

4. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ. КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА. СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ. СУДОУСТРІЙ. ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА.

УДК 343.34

Роман Олійничук,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри кримінального права
та процесу юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету

ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ ГРУПОВОГО ПОРУШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА ЗАХОПЛЕННЯ ДЕРЖАВНИХ АБО ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ ЧИ СПОРУД

Розглянуто групове порушення громадського порядку та захоплення державних або громадських будівель чи споруд як кримінально карані діяння. Проаналізовано погляди науковців на правові категорії, які стосуються розмежування даних злочинів. Висвітлено наукові позиції щодо відмінностей між захопленням державних або громадських будівель чи споруд і груповим порушенням громадського порядку. Зроблено авторський висновок про відмінність складів досліджуваних злочинів.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, відмінності злочинів, ознаки, громадський порядок, групове порушення громадського порядку, захоплення державних або громадських будівель чи споруд.

Олійничук Р.

Проблемы разграничения группового нарушения общественного порядка и захвата государственных или общественных зданий или сооружений

Рассмотрено групповое нарушение общественного порядка и захват государственных или общественных зданий или сооружений как уголовно наказуемые деяния. Проанализированы взгляды ученых на правовые категории, которые касаются разграничения данных преступлений. Рассмотрены научные позиции о различиях между захватом государственных или общественных зданий или сооружений, и групповым нарушением общественного порядка. Сделано авторский вывод о различии составов исследуемых преступлений.

Ключевые слова: уголовная ответственность, различия преступлений, признаки, общественный порядок, групповое нарушение общественного порядка, захват государственных или общественных зданий или сооружений.

Oliynychuk R.

Problems of differentiation of group breach of public order and seizure of state or public buildings or structures

The group breach of public order and seizure of state or public buildings or structures as criminal acts are considered. The researchers' views of the legal categories relating to differentiation of these crimes are analyzed. The scientific positions on the differences between seizure of state or public buildings or structures and group breach of public order are considered. The author's conclusion about the formulations of investigated crimes was made.

Keywords: criminal liability, differences of crimes, signs, public order, group breach of the public order, seizure of state or public buildings or structures.

© Роман Олійничук, 2017

Постановка проблеми. Проблеми сьогодення, які постали перед українським суспільством з причин нестабільної економічної ситуації, значного зниження соціального рівня життя населення, соціально-економічної несправедливості, військових дій на Сході нашої держави, спричиняють незадоволення серед населення. Усе це, а також відсутність можливості захистити свої права законними способами, породжує у більшості людей соціальну апатію, загострює протестні настрої та провокує їх на радикальні дії, що часто проявляються через протиправні діяння, а саме групові порушення громадського порядку та захоплення державних або громадських будівель чи споруд, відповідальність за які передбачена кримінальним законодавством України (Розділом XII та Розділом XV Кримінального кодексу (КК) України).

Зокрема, 5,5% громадян готові до радикальних дій – захоплення будівель державних установ [1].

Хоча законодавець розмістив дані злочини у різних розділах КК України, вони мають деякі спільні та відмінні ознаки. Тому дослідження розмежування групового порушення громадського порядку та захоплення державних або громадських будівель чи споруд має актуальне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми розмежування групового порушення громадського порядку із захопленням державних або громадських будівель чи споруд, а також охорони громадського порядку від злочинних посягань розглядалися у працях українських вчених, зокрема В. В. Кузнецова, І. М. Копотуна, О. І. Зінченко та ін. Так, монографічна робота В. В. Кузнецова висвітлює проблему кримінально-правової охорони громадського порядку та моральності [2]. Дослідження І. М. Копотуна присвячене громадському порядку як об'єкту кримінально-правової охорони [3]. О. І. Зінченко у своїй монографії приділив увагу поняттю, видам і кваліфікації одиничних злочинів [4]. Однак, незважаючи на досить значні наукові здобутки у цьому напрямі, багато аспектів даної проблематики, зокрема чітке розмежування групового порушення громадського порядку із захопленням державних або громадських будівель чи споруд, залишаються малодослідженими та спірними, особливо у їхньому практичному застосуванні.

Цілями даної статті є здійснення аналізу чинного кримінального законодавства та поглядів науковців на правові категорії, які стосуються розмежування групового порушення громадського порядку із захопленням державних або громадських будівель чи споруд, а також формулювання авторських висновків про відмінність даних складів злочинів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ст. 293 КК України передбачає відповідальність за організацію групових дій, що призвели до грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, а також активна участь у таких діях.

Об'єктом злочину є громадський порядок.

Порядок поведінки в громадських місцях груп людей передбачає наявність писаних та неписаних (моральних, звичаєвих) правил поведінки, яких слід дотримуватися при значній скупченості людей, а також результат дотримання цих правил. Вони охоплюють необхідність виконання законних вимог представників влади та адміністрації підприємств, установ, організацій, де відбуваються масові заходи, неперешкоджання нормальній діяльності закладів торгівлі, культури, спорту, транспорту, державних установ, а також праці, відпочинку, пересуванню інших осіб тощо.

Об'єктивна сторона злочину включає в себе обов'язкові ознаки: 1) діяння, 2) наслідки та 3) причинний зв'язок між діянням і наслідками.

Діяння при вчиненні злочину, передбаченого ст. 293, виконується, як правило, шляхом дії і полягає в: 1) організації групових дій, що призвели до грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації; 2) активній участі у них.

Суб'єкт злочину загальний.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується умислом.

Ст. 341 КК України передбачає відповідальність за захоплення державних або громадських будівель чи споруд, тобто захоплення будівель чи споруд, що забезпечують діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян з метою незаконного користування ними або перешкоджання нормальній роботі підприємств, установ, організацій.

Основним безпосереднім об'єктом злочину є нормальна діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян; нормальна робота будь-яких інших підприємств, установ, організацій, а додатковим обов'язковим об'єктом – відносини власності або встановлений порядок користування будівлями чи спорудами.

Об'єктивна сторона злочину характеризується однією обов'язковою ознакою – суспільно небезпечною дією. Вона виражається у захопленні зазначених вище будівель і споруд.

Під захопленням розуміється протиправне зайняття названих об'єктів шляхом насильства або обману. При цьому не має значення, зайнято весь об'єкт чи його частину. Суттєвим є те, що таке зайняття не дає можливості використовувати ці будівлі, споруди їх законним власникам чи користувачам для виконання своїх функцій, а також перешкоджає нормальній роботі інших підприємств, установ, організацій, будівлі чи споруди яких не захоплено.

Суб'єкт злочину загальний.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом і метою незаконно користуватися захопленими будівлею чи спорудою або перешкодити нормальній діяльності підприємств установ, організацій [5].

Прискіпливий аналіз відповідних складів злочинів дозволяє зробити такий висновок – їх схожість зумовлена в окремих ознаках об'єкта та суб'єкта злочину.

Суб'єктом як групового порушення громадського порядку, так і захоплення державних або громадських будівель чи споруд є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку (загальний суб'єкт).

Як вже було зазначено, обов'язковим додатковим безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 293 КК України, є суспільні відносини, які регламентують порядок роботи транспорту, підприємств, установ чи організацій. Основним безпосереднім об'єктом захоплення державних або громадських будівель чи споруд є: нормальна діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян; нормальна робота будь-яких інших підприємств, установ, організацій [6, с. 685; 7, с. 522–523]. Тобто ми спостерігаємо збіг обов'язкового додаткового безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 293 КК України, з основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 341 КК України. Така ситуація, очевидно, пояснюється досить загальною за змістом об'єктивною стороною групового порушення громадського порядку.

Відмінності між вказаними злочинами полягають в такому:

1) в ознаках об'єкта злочину. Для злочину, передбаченого ст. 341 КК України, притаманний предмет – будівлі і споруди, які забезпечують діяльність органів державної влади (законодавчої, виконавчої, судової), органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Така ознака не характерна для злочину, передбаченого ст. 293 КК України;

2) в ознаках об'єктивної сторони. Для групового порушення громадського порядку характерні такі ознаки: дія, причинний зв'язок та наслідки, а для захоплення державних або громадських будівель чи споруд характерні тільки злочинні дії. Тобто розмежування слід проводити й за конструкцією складів злочинів (за ст. 293 КК України – матеріальний, а за ст. 341 КК України – формальний (злочин вважається закінченим з моменту фактичного захоплення всієї будівлі чи споруди або її частини)). Також публічність та громадське місце, які характерні для раніше зазначеного злочину, не є обов'язковими для злочину, передбаченого ст. 341 КК України;

3) захоплення будівель чи споруд може бути вчинене однією особою, що не характерно для злочину, передбаченого ст. 293 КК України;

4) в ознаках суб'єктивної сторони складів злочинів. Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 341 КК України, характеризується прямим умислом і метою незаконно користуватися захопленими будівлею чи спорудою, або перешкодити нормальній діяльності підприємств установ, організацій [6, с. 686; 7, с. 522–523]. Як вже було зазначено, злочин, передбачений ст. 293 КК України, вчиняється з умисною формою вини. Однак на відміну від злочину, передбаченого ст. 341 КК України, можливий як прямий, так і непрямий умисел.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок про відмінність складів злочинів, які передбачені ст. ст. 293 та 341 КК України, в такому: 1) в ознаках об'єкта (в предметі); 2) в ознаках об'єктивної сторони (в характері типових злочинних дій, в причинному зв'язку, в наслідках, у місці та обстановці вчинення злочину); 3) у конструкції складів злочинів (за ст. 293 КК України – матеріальний, а за ст. 341 КК України – формальний); 4) в ознаках суб'єктивної сторони складів злочинів (за ст. 293 КК України можливий як прямий, так і непрямий умисел, а за ст. 341 КК України – прямий умисел і мета); 5) у кількості учасників (при групових порушеннях громадського порядку дії вчиняються групою осіб, а при захопленні будівель чи споруд – дії можуть вчинятися як одноособово, так і групою осіб).

Список використаної літератури

1. Дані моніторингових опитувань Інституту соціології НАН України «Українське суспільство 2014» та «Українське суспільство 2015» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.i-soc.com.ua>.

2. Кузнецов В. В. Злочини проти громадського порядку та моральності : практич. посіб. / В. В. Кузнецов ; за заг. ред. В. І. Шакуна. – К. : Паливода А. В., 2007. – 160 с. – (Сер. «Практика та право»).
3. Копотун І. М. Громадський порядок як об'єкт кримінально-правової охорони : дис. ... кандидат. юрид. наук : 12.00.08 / Копотун Ігор Миколайович. – К., 2008. – 213 с.
4. Зінченко О. І. Одиначні злочини: поняття, види, кваліфікація : моногр. / О. І. Зінченко, В. І. Тютюгін. – Харків : «Фінн», 2010. – 256 с.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/books/162/12622/28/#chapter>.
6. Уголовный кодекс Украины: науч.-практ. коммент. / Е. Н. Алиева, А. П. Бабий, Л. К. Гаврильченко [и др.] ; отв. ред. Е. Л. Стрельцов – [7-е изд. перераб и дополн.]. – Х. : Одиссей, 2010. – 904 с.
7. Кримінальне право України. Особлива частина : підруч. / Ю. В. Александров, О. О. Дудоров, В. А. Клименко, М. І. Мельник [та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – [вид. 3-тє, переробл. та допов.]. – К. : Юридична думка, 2009. – 744 с.

References

1. Dani monitorynhovoykh opytuvan Instytutu sotsiologii NAN Ukrainy «Ukrainske suspilstvo 2014» ta «Ukrainske suspilstvo 2015» [Data from monitoring surveys of the Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine «Ukrainian Society 2014» and «Ukrainian Society 2015»]. (n.d.). <http://www.i-soc.com.ua>. Retrieved from <http://www.i-soc.com.ua> [in Ukrainian].
2. Kuznetsov, V. V., Shakun, V. I. (2007). Zlochyny proty hromadskoho poriadku ta moralnosti. [Offenses against public order and morality]. [in Ukrainian].
3. Kopotun, I. M. (2008). Hromadskyi poriadok yak ob'iekt kryminalno-pravovoi okhorony [Public order as an object of criminal law protection]. Kyiv : [in Ukrainian].
4. Zinchenko, O. I., & Tiutiuhin, V. I. (2010). Odynychni zlochyny: poniattia, vydy, kvalifikatsiia [Single crimes: concepts, types, qualifications]. Kharkiv : «Finn» [in Ukrainian].
5. Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine]. [pravoznavec.com.ua/books/162/12622/28/#chapter](http://www.pravoznavec.com.ua/books/162/12622/28/#chapter). Retrieved from <http://www.pravoznavec.com.ua/books/162/12622/28/#chapter> [in Ukrainian].
6. Alyeva, E. N., Babyi, A. P., & Havrylchenko, L. K. (2010). Uholovnyi kodeks Ukrainy: Nauchno-praktycheskyi kommentaryi [Criminal code of Ukraine: Scientific and practical commentary]. Kh. : Odyssei [in Ukrainian].
7. Aleksandrov, Iu. V., Dudorov, O. O., Klymenko, V. A., & Melnyk, M. I. (2009). Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna [Criminal Law of Ukraine. Special part]. Kyiv : Yurydychna dumka [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 06.12.2017.